

SÄÄKSMÄKI**RAPOLA, maitokamari** (aitta nro 9)Teppo Korhonen ja Ilkka Nordberg / Museovirasto
6.7.1995

Inventointi

Rakennustyyppi

2-kerroksinen solallinen aitta. Suomen Kansankulttuurin kartastossa mallia nimitetään yksihuoneiseksi luhdiksi siitä huolimatta, että rakennuksessa on huone sekä ala- että yläkerrassa (ks. s. 70-71).

Tyypistä tavataan maassamme kaksi varianttia sen mukaan, onko sola sivuseinällä vai päädyssä. Rapolan tapauksessa on kyse edellisestä. Alueellisia tai ajallisia eroja näiden varianttien välillä ei ole havaittu: kyseessä on juuriltaan keskiaikainen rakennus, joka on ollut varrattain tavallinen koko Etelä-Suomessa. Alakertaa on tavallisesti käytetty elintarvikkeiden varastopaikkana ja yläkertaa vatteiden säilytykseen sekä nuoren väen kesäisenä nukkumapaikkana. Uudellamaalla ja Hämeessä tätä rakennustyyppiä on suurissa taloissa yleisin vilja-aittatyypin, jolloin siinä on voinut olla patsasjalusta.

Inventoinnin kohteena olleen rakennuksen käyttö maitokamarina on selvästi jo yleisistä rakennus- ja elinkeinohistoriallisista syistä sekundaarinen. Tämän käyttötarkoituksen myötä on rakennukseen tehty rakenteellisia ja kosmeettisia muutoksia kuten perustan "parantelu" ja alakerran seinien verhoilu.

Sijainti

Rakennus sijaitsee pohjoisosassa pihapiiriä, jyrkähkön rinteiden alla savimaalla. Oviseinä on länteen päin kohti niittyä ja järveä. Rakennuksen editse on kulkenut kulku-ura pohjoiseen riihelle ja saunalle.

Ajoitus

1800-luvulta (yleisen hamon ja muistitiedon mukaan).

Perusta

Etu- ja vasemman sivuseinän hirsistö lepää 4-6 - sementtitiilien korkuisella perustalla ja se taas paikoin luonnonkivien päällä. Oikealla sivuseinällä ja takana hirret lienevät maahan painuneiden kivien päällä.

Porras

Alaoven edessä on sementistä valettu, noin neliömetrin suuruinen ja 2-tasoinen porras.

Sola

Sola sijaitsee oviseinällä. Sitä kannattaa sivuseinähirsiensä lisäksi kolme niskaa, jotka ovat kymmenennen hirren kohdalla maasta ja noin metrin päässä toisistaan. Solan leveys on 120 cm. Lattialautoja - leveys 23-25 cm - on rinnan viisi.

Solaan on kuljettu ulkoportaita, jotka lähtevät nousemaan

edestä oikealta kulmalta. Tuhoutuneiden portaiden askelmien tukipuun kolo on nähtävissä solan kannatinniskassa.

Solan kaiteeseen tukeutuvia katonkannatinpilareita on ollut 7-9 kpl. Ne ovat poikkileikkaukseltaan pyöreitä, hiukan alaspäin paksunevia. Sekä ylä- että alapäässä on ollut kiekkomainen vulsti. Solan kaiteessa on ollut etuseinän puolella 16 ja sivuseinän puolella neljä liistettä. Liisteiden mallia ei löytynyt.

Seinät

Veistetty hirsiseinä. Hirren vahvuus keskimäärin 24 cm. Salvosmuoto lohenpyrstö. Seinät on tapitettu. Tilkkeenä sammalta ja rivettä.

Ikkunat ja muut valoaukot

Kummassakin sivuseinässä on yksi ikkuna.

Oikeanpuoleisen seinän aukon koko on 76 x 78 cm (sisämitta). 6-ruutuinen, yksinkertainen ikkuna. Vuorilaudan sisäsyryssä karniisiprofiili. Pienoissa vain yksi harjaprofiili. Aukeavat ulospäin. Ruudut kiinnitetty kittaamalla. Säppimäiset tuulihaat. Vuorilaudat ja kehykset sekä pienat huoneen puolelta ruskeiksi maalatut, ulkopuolelta valkeat. Kulmaraudat: toisessa suorakulmaiset koristamattomat, toisessa päät pyörästetty.

Vasemmassa sivuseinässä olevan ikkunan hirsiaukon mitta 84 (korkeus) x 89 (leveys) cm. Aukko on tukittu hirrenpätkillä.

Takaseinässä on tasakerrasta laskien viidennessä hirressä yläpinnassa 15 x 10 cm:n kokoinen veistetty aukko, joka sijaitsee n. ½ metriä vasemmasta nurkasta.

Ovet ja kulkuaukot

Alakerran ovi on sisäpuolelta 3-peilinen ja punaiseksi maalattu. Peilien reunat on pyörästetty. Keskipeili kaksi kertaa ylä ja alapeiliä korkeampi. Ulkopuolen peilit suorakulmaiset.

Oven leveys on 83 cm, korkeus 154 cm. Vasenkätinen, saranat eri paria. Yläsarana tyypiltään oven kehyksessä pysyvää renessanssimallia, alasarana pitkälehtinen goottilainen. Avainkilpenä on suorakaiteen muotoinen (29 cm x 13 cm) peltilevy. Lukkona on ns. kamariovenlukko. Avainkilven päällä on haka.

Vuorilaudat on maalattu valkoisiksi. Ne ovat 12 cm leveät, koristettu kahdella huulloksella ja viistoamalla ulkoreunat. Sisäpuolella vuorilauta on jäljellä vain oven kamanan puolella. Pihtipielet on upotettu kamanaan suorakulmaisesti. Oviseinähirsissä upotettu keskikara.

Kattorakenteet

Vesikatto on pulpettikatto. Se saattaa olla alkuperäinen malli, mutta silloin rakennus on melko varmasti seissyt jonkun toisen rakennuksen jatkona takaseinä sitä vasten. "Itsenäisenä" pulpettikattoisena ratkaisua en muualta tunne.

Vesikaton kannatinrakenteina on viisi lankusta tehtyä vuoliaista (20 x 8 cm), jotka on sijoitettu noin metrin etäisyydelle toisistaan. Sementtikattotiilet on ladottu lautaruoteiden päälle; ruoteiden väli on noin 30 cm. Solan kurkihirressä keskiruoteen kummankin puolen on näkyvissä

alkuperäisille ruoteille tehdyt aukot. Takaseinän toiseksi ylimmän hirren yläpintaan on veistetty kaksi valoaukkoa. Pulpettikaton kaltevuus on 5 hirsikertaa. Ylimmät sivuseinähirret jatkuvat puolen metrin verran takaseinän ulkopuolelle. Sivuseinän keskikohdalla on vaakaorsi katon kannattimena.

Sisusta

Alakerta

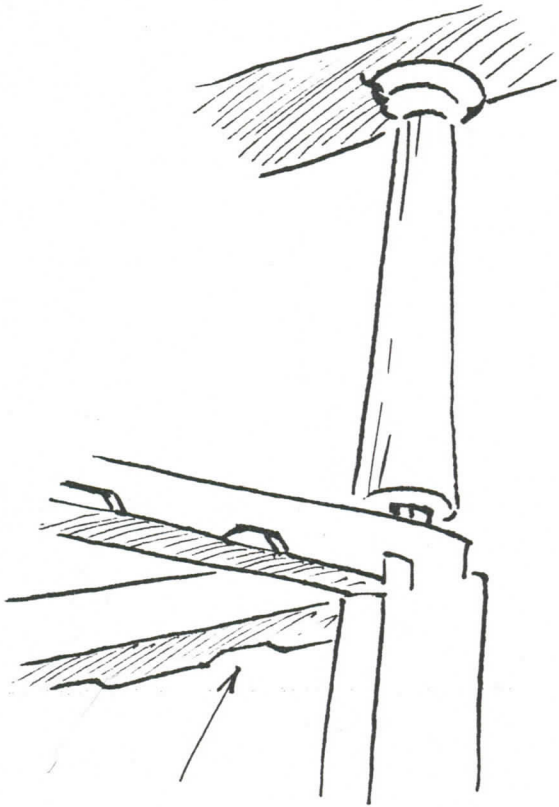
Yksihuoneinen. Lattialankkujen suunta on ovelta peräseinälle. Lattialankun leveys 16 x 7 cm. Niitä kannattavia lattianiskoja on viisi, tehty pyöröhirrestä (halkaisija 12 cm). Seinän alareuna on osin pystylaudoitettu 40 cm korkeudelta. Laudat 10 x 2,5 cm. Laudoitus vain vasemmalla etuseinällä, vasemmalla sivuseinällä ja peräseinän vasemmalla puolella. Muu seinä pahvitettu levyillä, jotka kalkittu valkeiksi. Välikaton kannatinniskoja on ollut kaksi. Ne ovat suuntautuneet ovelta peräseinälle. Välikatto puuttuu. Seinähirsissä jälkiä harmaasta maalista.

Yläkerta

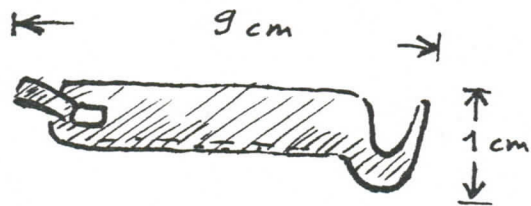
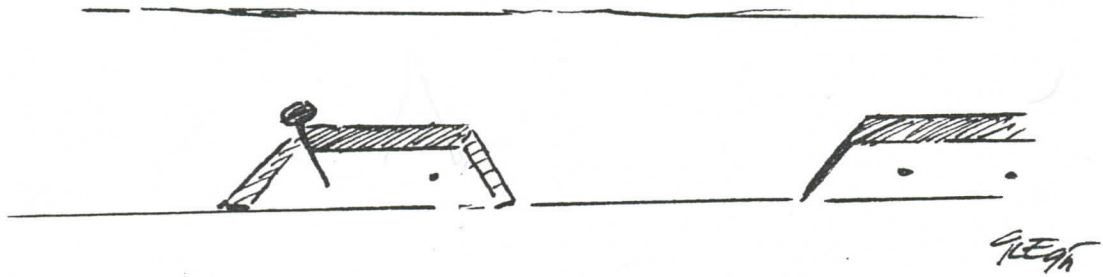
Yksihuoneinen. Maalaamattomalla hirsipinnalla. Kummallakin sivuseinällä on ollut tappinaulakot. Lisäksi muutama naula siellä täällä vaatteiden ripustusta varten.

Ovi on samaa tyyppiä kuin alakerrassa, mutta se on sijoitettu seinän sisäpuolelle ja aukeamaan sisäänpäin. Ovipeilit ovat ulkopinnassa. Vuorilaudat punaiseksi maalatut. Sulkimena on kamarinoven lukko ja lisäksi haka. Kiskosaranat on vahvistettu suorakulmaisella lehdellä. Saranat pysyvät kehyksessä eivätkä riko peilipintoja. Sisäpuolella ovesa vain keskipeili. Ovi ollut maalattu punaiseksi, alapeili "poikki" eli ovea on madallettu.

RAPOLA
6.7.95

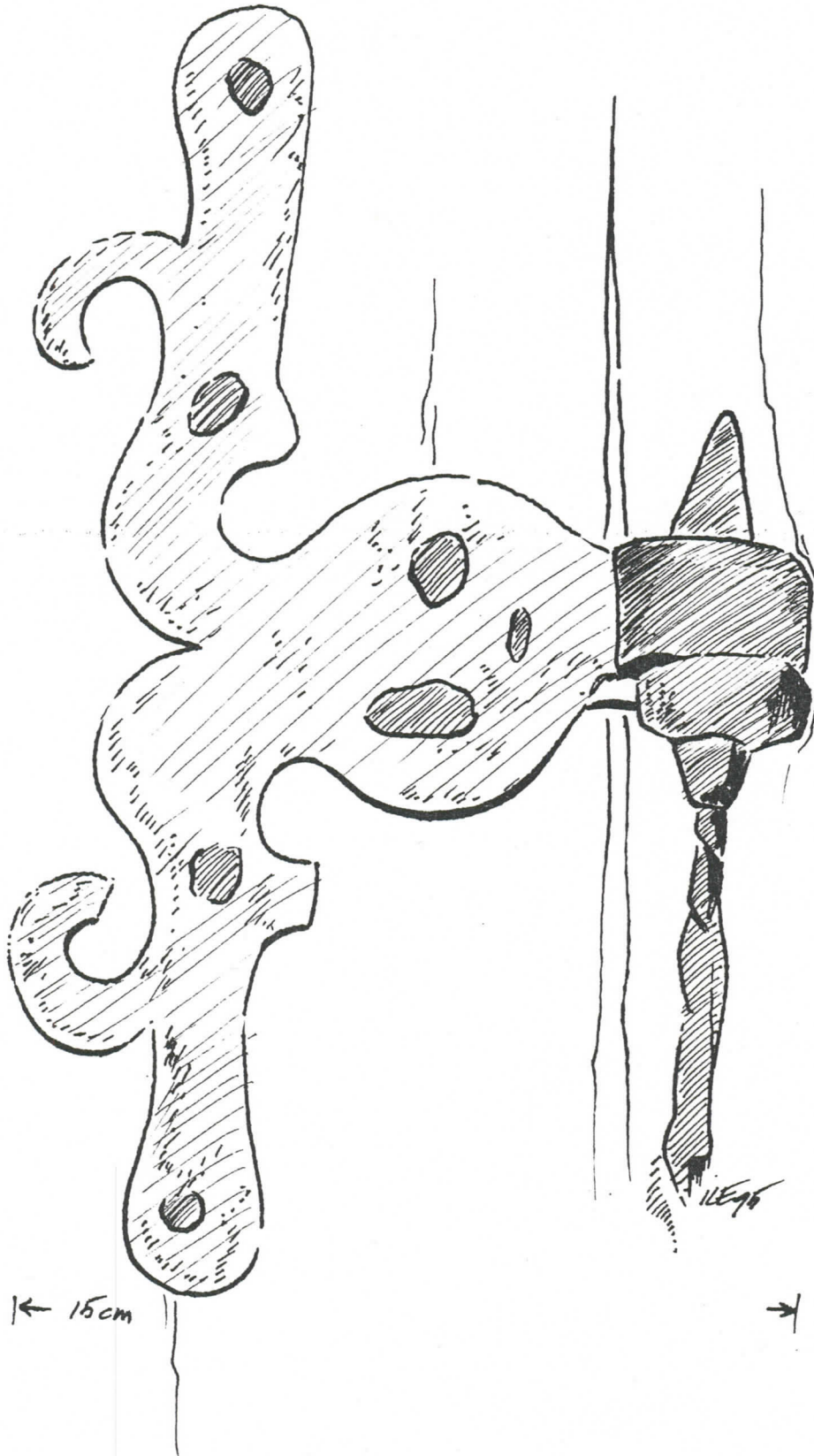

kahdella nauhallalla

RAPOLA
6.7.95

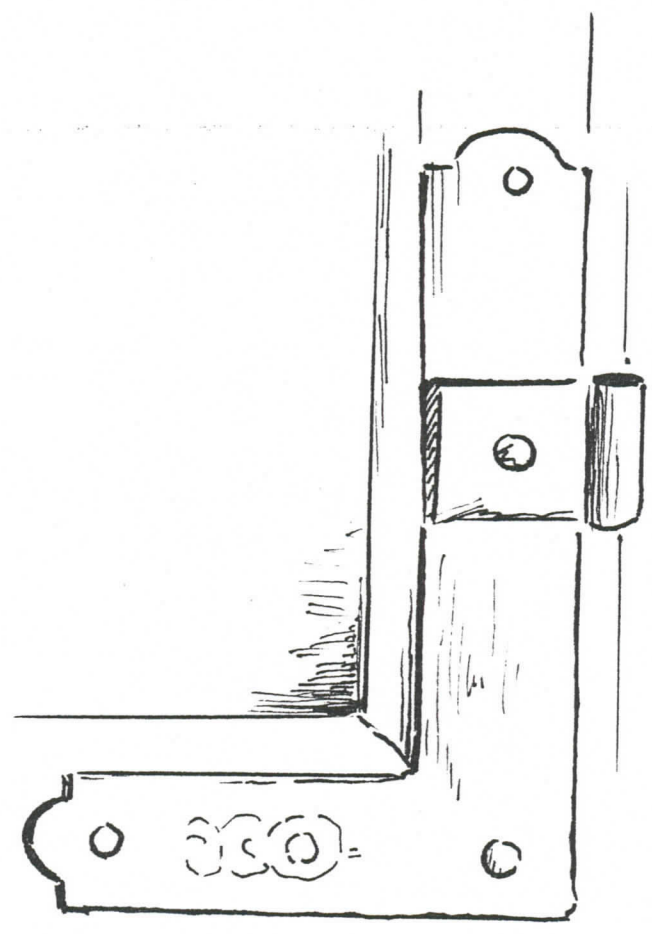
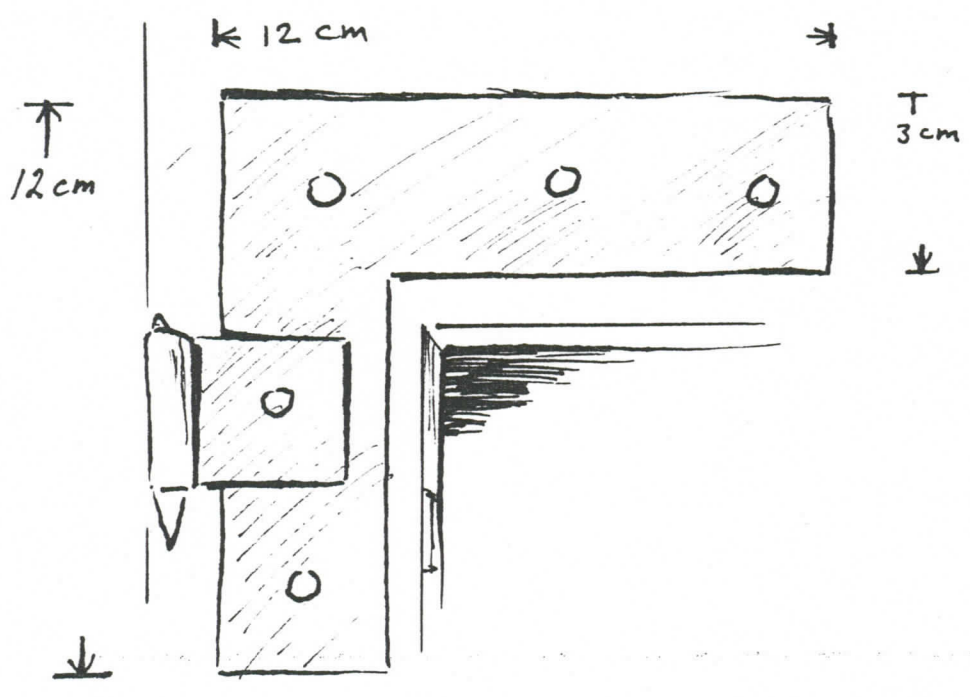
↑
31 cm

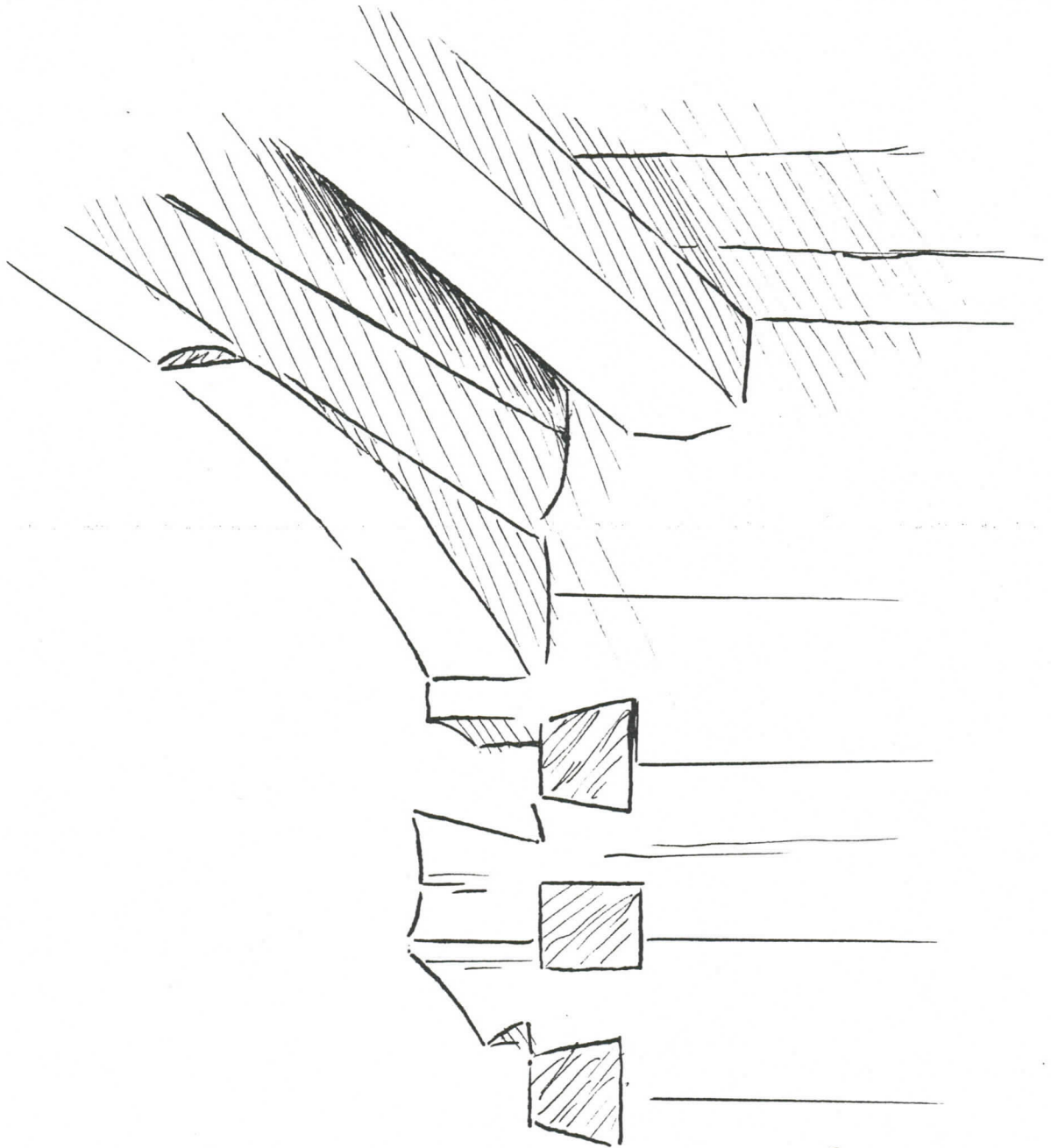
← 15 cm

RAPOLA 6.7.95

RAPOLA 6.7.95

9/8/95

